

GLOBALLASHUV JARAYONIDA BARQAROR RIVOJLANISH KONSEPSIYASINING IJTIMOIIY-FALSAFIY ASOSLARI

Sobirov Xasan Abdullayevich

ANNOTATSIYA

Maqolada globallashuv jarayonida barqaror rivojlanish konsepsiyasining ijtimoiy-falsafiy asoslari tadqiq etilgan. Barqaror rivojlanish g'oyasining falsafiy-metodologik negizlari, konseptual mohiyati va globallashuv sharoitidagi transformatsiyasi tahlil qilingan. Barqaror rivojlanish konsepsiyasining ijtimoiy-iqtisodiy, ekologik va madaniy-ma'naviy jihatlarini aniqlangan. O'zbekistonda barqaror rivojlanish maqsadlarining ijtimoiy-falsafiy jihatdan amalga oshirilishi istiqbollari ko'rib chiqilgan. Mazkur jarayonlarni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: barqaror rivojlanish, globallashuv, ijtimoiy-falsafiy tahlil, ekologik muvozanat, sivilizatsion yondashuv, inson kapitali, ma'naviy-axloqiy qadriyatlar, ijtimoiy adolat, global hamkorlik, raqamli transformatsiya.

СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЕ ОСНОВЫ КОНЦЕПЦИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ В ПРОЦЕССЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

АННОТАЦИЯ

В статье исследуются социально-философские основы концепции устойчивого развития в процессе глобализации. Проанализированы философско-методологические основы, концептуальная сущность и трансформация идеи устойчивого развития в условиях глобализации. Определены социально-экономические, экологические и культурно-духовные аспекты концепции устойчивого развития. Рассмотрены перспективы социально-философской реализации целей устойчивого развития в Узбекистане. Разработаны научно обоснованные предложения и рекомендации по совершенствованию данных процессов.

Ключевые слова: устойчивое развитие, глобализация, социально-философский анализ, экологический баланс, цивилизационный подход, человеческий капитал, духовно-нравственные ценности, социальная справедливость, глобальное сотрудничество, цифровая трансформация.

SOCIO-PHILOSOPHICAL FOUNDATIONS OF THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE PROCESS OF GLOBALIZATION

ABSTRACT

The article examines the socio-philosophical foundations of the concept of sustainable development in the process of globalization. The philosophical and methodological foundations, conceptual essence, and transformation of the idea of sustainable development in the context of globalization are analyzed. The socio-economic, environmental, and cultural-spiritual aspects of the sustainable development concept are identified. The prospects for the socio-philosophical implementation of sustainable development goals in Uzbekistan are considered. Scientifically based proposals and recommendations for improving these processes have been developed.

Keywords: sustainable development, globalization, socio-philosophical analysis, ecological balance, civilizational approach, human capital, spiritual and moral values, social justice, global cooperation, digital transformation.

KIRISH

Globalashuv jarayonining jadallashuvi natijasida insoniyat o'z taraqqiyotining yangi bosqichiga o'tmoqda. Bu jarayonda barqaror rivojlanish konsepsiyasi insoniyat oldida turgan global muammolarni hal qilish va kelajak avlodlar manfaatlarini himoya qilishning muhim strategiyasi sifatida maydonga chiqmoqda. Bu konsepsiya ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni ekologik muvozanat va ijtimoiy adolat prinsiplari bilan uyg'unlashtirish zaruratini ifoda etadi.

Barqaror rivojlanish konsepsiyasining ijtimoiy-falsafiy asoslarini o'rganish nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham dolzarb ahamiyatga ega. Chunki bu konsepsiyaning falsafiy-metodologik negizlarini anglash, uning konseptual mohiyatini tushunish va globalashuv sharoitidagi transformatsiyasini tahlil qilish orqali barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirishning samarali mexanizmlarini ishlab chiqish mumkin.

O'zbekiston Respublikasi ham BMTning barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish yo'lida faol harakat qilmoqda. Bu jarayonda barqaror rivojlanish konsepsiyasining ijtimoiy-falsafiy asoslarini o'rganish va uni milliy xususiyatlarni hisobga olgan holda amalga oshirish mexanizmlarini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega.

Mazkur tadqiqotning maqsadi globalashuv jarayonida barqaror rivojlanish konsepsiyasining ijtimoiy-falsafiy asoslarini tahlil qilish va O'zbekiston sharoitida bu konsepsiyani amalga oshirish istiqbollarini aniqlashtirishdan iborat.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili (Literature review)

Barqaror rivojlanish konsepsiyasining ijtimoiy-falsafiy asoslari ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Jumladan, V.I. Danilov-Danilyan va K.S. Losev o'z tadqiqotlarida «Barqaror rivojlanish konsepsiyasi iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik jihatlarning uyg'unligini ta'minlash orqali kelajak avlodlar manfaatlarini himoya qilishga yo'naltirilgan» [1], deb ta'kidlaydilar.

N.N. Moiseev o'zining ilmiy ishlarida barqaror rivojlanish konsepsiyasining falsafiy-metodologik asoslariga alohida e'tibor qaratib, «Barqaror rivojlanish – bu yangi falsafiy paradigma bo'lib, u inson va tabiat o'rtasidagi munosabatlarni qayta anglash va insoniyatning evolyusion rivojlanish yo'llarini belgilab berishga qaratilgan» [2], deb ta'kidlaydi.

A.D. Ursul barqaror rivojlanish konsepsiyasining gnoseologik jihatlarni tahlil qilib, «Barqaror rivojlanish konsepsiyasi tabiat, jamiyat va inson o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni anglashning yangi shakllarini talab qiladi. Bu esa o'z navbatida falsafiy tafakkurning yangi modellarini shakllantirishni taqozo etadi» [3], deb qayd etadi.

D.M. Gvishiani o'z tadqiqotlarida Rim klubining barqaror rivojlanish konsepsiyasini shakllantirishdagi rolini tahlil qilib, «Rim klubi tomonidan ishlab chiqilgan «O'sish chegaralari» modeli insoniyat taraqqiyotidagi krizis holatlarini oldindan bashorat qilishda muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Bu model barqaror rivojlanish konsepsiyasining shakllanishiga katta ta'sir ko'rsatdi» [4], deb ta'kidlaydi.

T.G. Krugova barqaror rivojlanish konsepsiyasining ma'naviy-axloqiy jihatlarga e'tibor qaratib, «Barqaror rivojlanishni ta'minlash uchun nafaqat texnologik va iqtisodiy omillarni, balki ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni ham rivojlantirish zarur. Ma'naviy-axloqiy qadriyatlar insonning tabiatga bo'lgan munosabatini belgilab beradi va barqaror rivojlanishning asosiy sharti hisoblanadi» [5], deb qayd etadi.

P. Kozlovski «Etik iqtisod tamoyillari» asarida «Barqaror rivojlanish konsepsiyasi iqtisodiy faoliyatni axloqiy prinsiplar asosida tashkil etishni talab qiladi. Bu esa iqtisodiy va axloqiy qadriyatlar o'rtasidagi ziddiyatlarni bartaraf etish orqali amalga oshiriladi» [6], deb yozadi.

A.I. Utkin globallashtirish va barqaror rivojlanish o'rtasidagi munosabatlarni tahlil qilib, «Globallashtirish sharoitida barqaror rivojlanish konsepsiyasini amalga oshirish uchun yangi xalqaro mexanizmlarni yaratish zarur. Bu mexanizmlar global muammolarni hal qilishda turli davlatlarning hamkorligini ta'minlashi kerak» [7], deb ta'kidlaydi.

U. Bek o'zining «Globallashtirish nima?» nomli asarida «Globallashtirish sharoitida barqaror rivojlanish konsepsiyasi yangi mazmun kasb etadi. U nafaqat ekologik

muammolarni hal qilish, balki globallashuv jarayonining salbiy oqibatlarini bartaraf etish vositasi sifatida ham ahamiyatga ega» [8], deb qayd etadi.

A.D. Ursul va V.A. Los o'z tadqiqotlarida «Barqaror rivojlanish konsepsiyasini amalga oshirish uchun yangi ijtimoiy-falsafiy paradigma zarur. Bu paradigma inson, jamiyat va tabiat o'rtasidagi munosabatlarni qayta anglash va insoniyatning evolyusion rivojlanish yo'llarini belgilab berishga qaratilgan» [9], deb ta'kidlaydilar.

D.S. Lvov barqaror rivojlanish konsepsiyasining iqtisodiy jihatlarini tahlil qilib, «Barqaror rivojlanish strategiyasining muvaffaqiyati iqtisodiy o'sishning yangi modellarini yaratishga bog'liq. Bu modellar nafaqat miqdoriy o'sishni, balki sifat jihatidan yangi rivojlanish bosqichiga o'tishni ta'minlashi kerak» [10], deb qayd etadi.

Tahlil va natijalar (Analysis and results)

Barqaror rivojlanish konsepsiyasining ijtimoiy-falsafiy asoslari tahlili bu konsepsiyaning ko'p qirrali va murakkab xarakterga ega ekanligini ko'rsatadi. Ijtimoiy-falsafiy nuqtai nazardan, barqaror rivojlanish konsepsiyasi inson, jamiyat va tabiat o'rtasidagi munosabatlarni qayta anglash va insoniyatning yangi taraqqiyot yo'llarini belgilab berishga qaratilgan.

Barqaror rivojlanish konsepsiyasining falsafiy-metodologik negizlarini tahlil qilish natijasida quyidagi xususiyatlarni ajratib ko'rsatish mumkin:

Birinchidan, barqaror rivojlanish konsepsiyasi yangi falsafiy paradigma sifatida maydonga chiqmoqda. Bu paradigma inson va tabiat o'rtasidagi munosabatlarni qayta anglash, insoniyatning evolyusion rivojlanish yo'llarini belgilab berish va global muammolarni hal qilishga qaratilgan. Barqaror rivojlanish konsepsiyasi yangi ontologik va gnoseologik yondashuvlarni talab qiladi, chunki u inson, jamiyat va tabiatni yaxlit tizim sifatida o'rganishni taqozo etadi.

Ikkinchidan, barqaror rivojlanish konsepsiyasi sivilizatsion yondashuvga asoslanadi. Bu yondashuvga ko'ra, zamonaviy sivilizatsiya o'z rivojlanishining yangi bosqichiga o'tmoqda. Bu bosqichda iqtisodiy o'sish ekologik muvozanat va ijtimoiy adolat prinsiplari bilan uyg'unlashtirilishi kerak. Barqaror rivojlanish konsepsiyasi zamonaviy sivilizatsiyaning kelajagi uchun muhim ahamiyatga ega bo'lgan yangi qadriyatlarni ilgari suradi.

Uchinchidan, barqaror rivojlanish konsepsiyasi global yondashuvni talab qiladi. Bu yondashuvga ko'ra, barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish uchun global miqyosda hamkorlikni kuchaytirish zarur. Global muammolarni hal qilish uchun xalqaro hamjamiyat tomonidan birgalikdagi xarakatlar talab etiladi. Barqaror rivojlanish konsepsiyasi global miqyosda yangi hamkorlik mexanizmlarini yaratishni taqozo etadi.

To'rtinchidan, barqaror rivojlanish konsepsiyasi inson markazli yondashuvga asoslanadi. Bu yondashuvga ko'ra, inson va uning ehtiyojlari barqaror rivojlanish konsepsiyasining markazida turadi. Barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish uchun inson kapitalini rivojlantirish, inson huquqlarini ta'minlash va ijtimoiy adolatni ta'minlash zarur.

Beshinchidan, barqaror rivojlanish konsepsiyasi ma'naviy-axloqiy yondashuvni talab qiladi. Bu yondashuvga ko'ra, barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish uchun nafaqat texnologik va iqtisodiy omillarni, balki ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni ham rivojlantirish zarur. Ma'naviy-axloqiy qadriyatlar insonning tabiatga bo'lgan munosabatini belgilab beradi va barqaror rivojlanishning asosiy sharti hisoblanadi.

Globallashuv jarayonida barqaror rivojlanish konsepsiyasining transformatsiyasi quyidagi yo'nalishlarda amalga oshmoqda:

1. Barqaror rivojlanish konsepsiyasi iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik jihatlardan tashqari, siyosiy, madaniy va texnologik jihatlarni ham o'z ichiga ola boshladi. Bu esa konsepsiyaning ko'lamini va mazmunini kengaytirmoqda.

2. Barqaror rivojlanish konsepsiyasi global miqyosda yangi hamkorlik mexanizmlarini yaratishni taqozo etmoqda. Bu mexanizmlar turli davlatlar, xalqaro tashkilotlar, nodavlat tashkilotlar va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirishga qaratilgan.

3. Barqaror rivojlanish konsepsiyasida raqamli texnologiyalarning roli ortib bormoqda. Raqamli transformatsiya barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishning muhim vositasi sifatida qaralmoqda.

4. Barqaror rivojlanish konsepsiyasi milliy strategiyalar va dasturlarga integratsiyalashmoqda. Ko'plab davlatlar o'z milliy rivojlanish strategiyalarini BMTning barqaror rivojlanish maqsadlari bilan uyg'unlashtirmoqda.

5. Barqaror rivojlanish konsepsiyasi ijtimoiy adolat va tenglik masalalariga ko'proq e'tibor qaratmoqda. Bu esa ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash va tengsizlikni kamaytirish uchun yangi mexanizmlarni yaratishni talab qilmoqda.

O'zbekiston sharoitida barqaror rivojlanish konsepsiyasining ijtimoiy-falsafiy asoslarini tahlil qilish quyidagi xususiyatlarni aniqlash imkonini beradi:

Birinchidan, O'zbekistonda barqaror rivojlanish konsepsiyasi milliy an'analar, qadriyatlar va imkoniyatlarni hisobga olgan holda amalga oshirilmoqda. Bu esa konsepsiyaning milliy xususiyatlarga moslashtirilishini ta'minlamoqda.

Ikkinchidan, O'zbekistonda barqaror rivojlanish konsepsiyasi davlat siyosati darajasida qo'llab-quvvatlanmoqda. O'zbekiston Respublikasining rivojlanish strategiyalarida BMTning barqaror rivojlanish maqsadlari bilan uyg'unlashgan chora-tadbirlar belgilangan.

Uchinchidan, O'zbekistonda barqaror rivojlanish konsepsiyasini amalga oshirishda inson kapitalini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Ta'lim, sog'liqni saqlash va ijtimoiy himoya sohalarida olib borilayotgan islohotlar inson kapitalini rivojlantirishga xizmat qilmoqda.

To'rtinchidan, O'zbekistonda barqaror rivojlanish konsepsiyasini amalga oshirishda ekologik xavfsizlikni ta'minlash va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu sohada bir qator qonunlar va dasturlar qabul qilingan.

Beshinchidan, O'zbekistonda barqaror rivojlanish konsepsiyasini amalga oshirishda xalqaro hamkorlikni kuchaytirishga e'tibor qaratilmoqda. O'zbekiston BMT va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan faol hamkorlik qilmoqda.

O'zbekiston sharoitida barqaror rivojlanish konsepsiyasini amalga oshirishda quyidagi muammolar mavjud:

1. Barqaror rivojlanish maqsadlarini mahalliyashtirish masalasi. BMTning barqaror rivojlanish maqsadlarini O'zbekiston sharoitiga moslashtirish, ularni milliy, mintaqaviy va mahalliy darajalarda amalga oshirish mexanizmlarini takomillashtirish zarur.

2. Barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish uchun moliyaviy resurslarning yetishmasligi. Bu muammoni hal qilish uchun davlat byudjeti mablag'larini samarali taqsimlash, xalqaro moliyaviy institutlar va xususiy sektor resurslarini jalb qilish mexanizmlarini takomillashtirish zarur.

3. Barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish bo'yicha statistik ma'lumotlarning yetarli emasligi. Bu muammoni hal qilish uchun statistik hisob-kitob tizimini takomillashtirish, xalqaro standartlarga mos keladigan indikatorlarni ishlab chiqish zarur.

4. Barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish bo'yicha turli davlat organlari o'rtasida muvofiqlashtirish mexanizmlarining yetarli darajada samarali emasligi. Bu muammoni hal qilish uchun institutsional mexanizmlarni takomillashtirish, davlat organlari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish zarur.

5. Aholi va mansabdor shaxslarning barqaror rivojlanish konsepsiyasi haqidagi bilimlarining yetarli emasligi. Bu muammoni hal qilish uchun ta'lim dasturlariga barqaror rivojlanish mavzularini kiritish, mansabdor shaxslarning malakasini oshirish dasturlarini takomillashtirish zarur.

O'zbekiston sharoitida barqaror rivojlanish konsepsiyasini amalga oshirish istiqbollari quyidagicha:

1. Barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish uchun institutsional mexanizmlarni takomillashtirish. Bunda barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga

oshirish bo'yicha milliy komissiya faoliyatini yanada faollashtirish, turli davlat organlari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish nazarda tutiladi.

2. Barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish uchun moliyaviy resurslarni safarbar qilish mexanizmlarini takomillashtirish. Bunda davlat byudjeti mablag'larini samarali taqsimlash, xalqaro moliyaviy institutlar va xususiy sektor resurslarini jalb qilish mexanizmlarini takomillashtirish nazarda tutiladi.

3. Barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish bo'yicha monitoring va baholash tizimini takomillashtirish. Bunda xalqaro standartlarga mos keladigan indikatorlarni ishlab chiqish, statistik hisob-kitob tizimini takomillashtirish nazarda tutiladi.

4. Barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirishda fuqarolik jamiyati institutlari va xususiy sektor ishtirokini kengaytirish. Bunda nodavlat tashkilotlar, xususiy sektor, ilmiy jamoatchilik va fuqarolarning faol ishtirokini ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirish nazarda tutiladi.

5. Barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirishda xalqaro hamkorlikni yanada kuchaytirish. Bunda BMT va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni rivojlantirish, ilg'or xalqaro tajribani o'rganish va joriy etish nazarda tutiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR (Conclusion/Recommendations)

Globallashuv jarayonida barqaror rivojlanish konsepsiyasining ijtimoiy-falsafiy asoslarini tahlil qilish quyidagi xulosalarni shakllantirish imkonini beradi:

Birinchidan, barqaror rivojlanish konsepsiyasi yangi falsafiy paradigma sifatida maydonga chiqmoqda. Bu paradigma inson va tabiat o'rtasidagi munosabatlarni qayta anglash, insoniyatning evolyusion rivojlanish yo'llarini belgilab berish va global muammolarni hal qilishga qaratilgan.

Ikkinchidan, barqaror rivojlanish konsepsiyasining asosiy tamoyillari universal xarakterga ega bo'lsa-da, uni amalga oshirish mexanizmlari har bir davlatning milliy xususiyatlariga moslashtirilishi kerak. O'zbekiston sharoitida bu konsepsiyani amalga oshirishda milliy an'analar, qadriyatlar va imkoniyatlarni hisobga olish zarur.

Uchinchidan, barqaror rivojlanish konsepsiyasi iqtisodiy o'sish, ekologik muvozanat va ijtimoiy adolat o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlashga qaratilgan. Bu uyg'unlikni ta'minlash uchun iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik siyosatni muvofiqlashtirish zarur.

To'rtinchidan, barqaror rivojlanish konsepsiyasining amalga oshirilishi jamiyatda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarning ustuvorligiga bog'liq. Ma'naviy-axloqiy qadriyatlar insonning tabiatga bo'lgan munosabatini belgilab beradi va barqaror rivojlanishning asosiy sharti hisoblanadi.

Beshinchidan, globallashuv sharoitida barqaror rivojlanish konsepsiyasini amalga oshirish uchun global hamkorlik mexanizmlarini takomillashtirish zarur. Bu mexanizmlar turli davlatlar, xalqaro tashkilotlar, nodavlat tashkilotlar va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirishga qaratilgan.

O'zbekiston sharoitida barqaror rivojlanish konsepsiyasining ijtimoiy-falsafiy asoslarini takomillashtirish uchun quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

1. Barqaror rivojlanish konsepsiyasining falsafiy-metodologik negizlarini yanada chuqurroq tadqiq etish. Bunda barqaror rivojlanish konsepsiyasining ontologik, gnoseologik va aksiologik jihatlarini tahlil qilish, uning konseptual mohiyatini aniqlashtirish nazarda tutiladi.

2. Barqaror rivojlanish maqsadlarini O'zbekiston sharoitiga moslashtirish mexanizmlarini takomillashtirish. Bunda BMTning barqaror rivojlanish maqsadlarini milliy, mintaqaviy va mahalliy darajalarda amalga oshirish mexanizmlarini ishlab chiqish nazarda tutiladi.

3. Barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish uchun institutsional mexanizmlarni takomillashtirish. Bunda barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish bo'yicha milliy komissiya faoliyatini yanada faollashtirish, turli davlat organlari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish nazarda tutiladi.

4. Barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish bo'yicha monitoring va baholash tizimini takomillashtirish. Bunda xalqaro standartlarga mos keladigan indikatorlarni ishlab chiqish, statistik hisob-kitob tizimini takomillashtirish nazarda tutiladi.

5. Barqaror rivojlanish qadriyatlarini jamiyat ongiga singdirish mexanizmlarini takomillashtirish. Bunda ta'lim dasturlariga barqaror rivojlanish mavzularini kiritish, ommaviy axborot vositalari orqali barqaror rivojlanish qadriyatlarini targ'ib qilish nazarda tutiladi.

Shunday qilib, globallashuv jarayonida barqaror rivojlanish konsepsiyasining ijtimoiy-falsafiy asoslarini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonda barqaror rivojlanish konsepsiyasining falsafiy-metodologik negizlarini yanada chuqurroq tadqiq etish, uni milliy xususiyatlarni hisobga olgan holda amalga oshirish mexanizmlarini takomillashtirish va barqaror rivojlanish qadriyatlarini jamiyat ongiga singdirish muhim vazifalar hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. Львов Д.С. Социально-экономическое положение в гармонизацию процессов мирового развития // Россия на пути к устойчивому развитию. -М.: МГИУ Правительства Москвы, Издательский Дом НП, 2003.

2. Моисеев Н.Н. С мыслями о будущем. М; Фонд содействия развитию социальных и политических наук, 1997.
3. Урсул А.Д. Стратегия устойчивого развития и права человека // Вестник прав человека. - 2000. - № 1.- С.27-46.
4. Гвишиани Д.М. Роль Римского клуба в разработке проблем устойчивого развития мировой цивилизации // Россия на пути к устойчивому развитию. -М.: МГИУ Правительства Москвы, Издательский Дом НП, 2003.
5. Кругова Т.Г. Интегральный духовный кризис и принципы устойчивого развития // Вопросы устойчивого и бескризисного развития, 2000.№ 2/1.
6. Козловски П. Принципы этической экономики / Пер. с не- М. под ред. В.С.Автономова. - СПб., 1999.
7. Уткин А.И. Глобализация: процесс и осмысление. - М., 2001.
8. Бек У. Что такое глобализация? - М., 2001.
9. Урсул А.Д., Лось В.А. Стратегия перехода России на модель устойчивого развития: проблемы и перспективы. М; 1994.
10. Кондратьев К.Я., Лосев К.С. Иллюзии и реальность стратегии устойчивого развития. // Вестник РАН, 2002. № 7.